

„Сувениры Севера”
Óslakos közösségek reprezentációja a tajmiri közösségi médiában¹

VÁRNAI Zsuzsa

Nyelvtudományi Intézet, Budapest
varnai.zsuzsa@nytud.hu

Bevezetés

A tanulmány szociolingvisztikai keretben közelíti meg az óslakos kisebbségek helyzetének kérdéskörét, a nyelv, nyelvhasználat, kultúra és kisebbségi identitás kapcsolatait vizsgálva egy oroszországi város közösségeinek online reprezentációja alapján. Öt óslakos kisebbség megjelenését elemzi egy állami online újság híreiben, valamint a közösségek kulturális központjának közöségimédia-tevékenységében, és az eredmények alapján bemutatja, hogy az online kommunikációs és közösségi tér diskurzusaiban milyen fő közösségi kategóriák, valamint a kisebbségi identitás mely elemei jelennek meg, milyen hangsúlyokkal és milyen összefüggésekben. Különös figyelem irányul a nyelv dimenziójára, valamint a különféle – kisebbségi, illetve helyi és globális – identitások, identításelemek kapcsolatainak vizsgálatára. A kutatás elméleti és módszertani háttérként a kritikai szociolingvisztika megközelítésére, különösen az identításkonstruálás, szuperdiverzitás, multimedialitás fogalmaira épít, az identitás jelzéseit az írott szövegeken kívül az online kommunikáció vizuális tartományaiban (képek, videó) is keresve.²

A kutatás egy nagyobb projekt része, melynek célja a nyelvi és kulturális identitás, valamint a kisebbségek többnyelvű városi környezetbe történő beilleszkedésének vizsgálata az északi óslakos többnyelvű közösségek arktikus orosz és finn urbánus településeken élő képviselői körében.

---

¹ Jelen kutatás az NKFIH-11246 Kisebbségi nyelvek az urbanizáció folyamatában: a városi többnyelvűség összehasonlító vizsgálata sarkkörti őshonos közösségekben című pályázat keretében készült.

² A kutatást Hámori Ágnessel végeztük, hasznos tanácsaiért itt mondok hálás köszönetet.

A kutatás során ezekre a kérdésekre keressük a választ: milyen mértékben része a kisebbségi nyelv a kisebbségi identitásnak; a kisebbségi kultúra milyen más elemeit tudják megőrizni azok a közösségek, melyek a városba költözés következtében elszakadtak hagyományos életmódjuktól és környezetükről; hogyan viszonyulnak a vizsgált városban élő kisebbségi közösség tagjai a kisebbségi nyelvhez; mennyire van jelen a kisebbségi nyelv a közösség mindennapi életében, és ez hogyan vethető össze a beszélők nyelvi attitűdjével; valamint, hogy milyen szerepet játszanak az alternatív oktatási és kulturális intézmények és a közösségi média a kisebbségi kultúra és nyelv megőrzésében?

A kutatás kiindulópontjában a nyelv áll. Az ENSZ 2019-et jelölte ki az őslakos nyelvek nemzetközi évének. Ezért állítottuk mi is ezt az időszakot a kutatás középpontjába, hogy megfigyeljük, hogyan jelenik meg a nyelv a vizsgált közösségek életében, diskurzusaikban, és hogyan jelenítik meg a közösségi médiában. A vizsgálat kiterjed arra is, hogy a megfigyelt médiában hány poszt, cikk foglalkozik őslakos kérdésekkel, és ezekben milyen a reprezentációja az őslakos nyelveknek? Milyen etnikai csoportokat, kategóriákat említenek? Milyen kulcsfogalmak és kollokációk bukkannak fel? Hogyan tükröződnek az őslakos identitás nyelven kívüli elemei a megfigyelt médiában, és ez hogyan tükröződik a vizuális, multimédiás repertoárban?

A kutatás tágabb kontextusa: az internet, a virtuális tér, a kibertér jelentősége és hatása a társadalomra

Korunkban az internet a társadalmi nyilvánosság egyik központi jelentőségű tere. Az információs és kommunikációs technika új típusú tér-idő viszonyokat alakított ki, új lehetőségeket kínálva; a technika egyre több gyakorlati hasznossággal tölti meg a virtuális teret és megváltoztatja az életmódunkat, kommunikációs és identitásalakító gyakorlatainkat is.

A kibertér nem is az információ továbbítására, feldolgozására van a legnagyobb hatással, hanem a társadalmi viszonyok, kapcsolatok alakulására. Képes befolyással lenni az éntudatra és a közösségre, a benne folyó interaktív társadalmi érintkezés jelentős hatással van egyes emberekre, megváltoztatja világnézetüket, értékrendjüket (McRae 1997). Egyszerre nyilvános és magántér ez, mely új terepet szolgáltat arra, hogy az egyéni és a kollektív identitás, illetve az egyén és a közösség közötti különbséget egyszerre éljük meg.

Sokan úgy gondolják, hogy az információs technika és az így létrejött kibertér elpusztítja a kulturális és társadalmi kapcsolatok hagyományos formáit, elősegíti a globális kultúra terjeszkedését, így meggyengítve a helyi szoká-

sokat, kultúrákat, hagyományokat. Ugyanakkor – amire jelen kutatás is rámutat – jelentős kölcsönhatást vehetünk észre a helyi és a globális szféra között, és kialakulnak a helyi jelleg új formái. A világon sok helyen észrevették az ebben rejlő lehetőségeket és törekednek arra, hogy egyensúlyt teremtsenek a globális és a helyi jelleg között, és kihasználva a kibertér adta lehetőségeket, igyekeznek tökéletesebben kövacsolni kultúrájuk egyediségéből, a lokális jellegéből. Egyre többen ébrednek rá arra, hogy a kultúra kívánatos árucikk, vonzza a fogyasztókat, a beruházásokat és a turistákat. Ezért sok esetben a városok kulturális erőforrásait eladják, hogy így tőkéhez jussanak (Lash – Urry 1994). A kibertér egy olyan sajátos közeg, amelynek gazdasági vonatkozásai is jelentősek: megfigyelhető például, hogy e tér segítségével a városok a fogyasztás odavonzására törekednek, és ennek céljából átformálják magukat. Egyre több és több városi vezető testület, kulturális intézmény létesít számítógépes helyet a városának a hálózaton, azzal a szándékkal, hogy jelenlétük a világhálón majd „eladja” a várost. Úgy tűnik, hogy a világ városai egyszerre két irányban fejlődnek. Egyre kevésbé különböztethetők meg egymástól, globálisabb jellegűek, homogénebbek, mint korábban, ugyanakkor egy másik szinten úgy próbálják eladni magukat, mint egyedülálló, minden más helytől különböző térségeket, azzal a célból, hogy magukhoz vonzzák a fogyasztókat. Ebből a helyi és a globális, a hiteles és a nem hiteles, az egyedien helyi hangulatú és a helyileg jellegtelen bonyolult kölcsönhatása alakul ki (Mészáros 2001).

A közösségi háló nem egyszerűen kommunikációs csatorna, hanem fontos szerepet játszhat a szervezetépítésben, és az emberek mobilizálásában is. Az internet biztosította gyors és olcsó információ-hozzáférés állampolgári aktivitásra sarkall, amely összehozza az embereket és segíti őket a földrajzi és egyéb határok átlépésében, fokozza a közösség részvételét a társadalmi és a politikai színtereken. Olyan nyilvános tér, amely lehetőséget biztosít a társadalmi és politikai viták lefolytatására (Papacharissi 2003; Poster 1995).

A kibertér kapcsán még két fő tényező emelhető ki. Az egyik az interaktivitás, amely elsődlegesen meghatározó ebben a közegben, és amelynek a széles körű lehetőségei tették a közösségi oldalakat, elsősorban a Facebookot egyedülállónak. Kialakult az interakció, a vélemények becsatornázásának, a közösséggel való „személyes” kapcsolat fenntartásának igénye, majd később a kommentelés lehetősége is megnyílt. A közösségi háló sajátos interaktivitást teremtett, mely különbözik mind a face-to-face, mind az online levelezési formáktól. Ebben az interaktív társadalmi és társas térben kiemelkedő fontosságúak az identitást kifejező és/vagy létrehozó megnyilvánulások, melyekre a Facebook számos lehetőséget biztosít, a lájkolás, megosztás, kom-

mentelés lehetőségeivel, melyek által a közönség mobilizálódik, és nemcsak az aktivitása, de a szimpátiája és elköteleződése is nő egy-egy adott ügy iránt (Mészáros 2001).

A kibertér másik meghatározó sajátossága a fregmentáltság. Az online szerzett információk többnyire fragmentált töredékinformációk, melyek egy kérdésnek csak az egyik oldalát mutatják meg, vagy éppen véletlenszerűen összeállított véleményekből és ellenőrizetlen tényekből tevődnek össze. Mindez visszahat a környezetre, amelyben értékeinket kialakítjuk, és amelyben létrehozuk a valóságot (Schement – Curtis 1997: 120).

A kutatás helyszíne: Dugyinka

Dugyinka Oroszországi kikötőváros a Jenyiszzej partján, Szibéria legészakibb, sarkkörön túli részén. Közigazgatásilag öt tajmiri falu is hozzá tartozik: Volocsanka, Levinszkie Peszki, Potapovo, Uszty-Avam és Hantajszkoe Ozero, ezek 90 km-től 340 km-ig terjedő távolságra találhatók Dugyinkától. A város a Krasnojarszki határterülethez tartozó Tajmiri (Dolgan-Nyenyec) járás székhelye.

Dugyinkában (a város hivatalos internetes oldala szerint a 2018. január elsejei adatok alapján) 21 978 fő, a 2010-es oroszországi népszámlálási adatok szerint 22 175 fő él (2002-ben 25 132, 1989-ben 32 325 főt számláltak). A várost a többségi orosz nemzetiségen kívül öt őslakos kisebbség lakja: legnagyobb számban nyenyecék és dolgánok, továbbá nganaszanok, evenkik és enyecék. Pontos adatokat a városi populáció etnikai megoszlását illetően ritkán publikálnak: 2005-ös adatok szerint a 25 000 lakosból 1328 őslakost számláltak, ez csupán a városi populáció 5,3%-a (Siegl 2013); a 2010-es népszámlálási adatok alapján a városban 786 dolgán, 390 nyenyec, 111 nganaszan, 71 evenki és 24 enyec él. Így az őslakosok a városi populáció egytizedét teszik ki.

A város hivatalos nyelve az orosz. Az őslakos népesség tagjai egyénenként és etnikai közösségenként nyelvtudásukat tekintve igen eltérőek és sokfélék, ennek megfelelően nyelvhasználati szokásaik is igen változóak. Nagyon szűk körbe, elsősorban az idősebb generációkhoz tartoznak azok, akik anyanyelvi szinten beszélnek és használják is nyelvüket. Ők dolgoznak többnyire azokban az oktatási és kulturális központokban, médiában, ahol az őslakos kisebbségi kultúra, nyelv és identitás eddig leginkább megőrződött. A közösségek nagyobb hányada azonban egyáltalán nem vagy csak alig ismeri anyanyelvét (nem beszél, vagy csak néhány kifejezést ismer belőle).

Nagyon kis mértékben ugyan, de az utóbbi években revitalizációs törekvések is megfigyelhetők a városban: családi klubok jöttek létre (nyenyec, dolgán, nganaszan), rendezvények, foglalkozások, nyelvtanfolyamok indultak, „nyelvi fészkek”, nyári iskolák, szabadegyetemek alakultak. Ezek azonban elsősorban ad hoc jellegű, projektekhez köthető kezdeményezések. A kisebbségi nyelvek oktatása néhány iskola kiváltsága csak, ezekben anyanyelvi tanárok és tananyagok hiányában is csak egy-egy nyelvet (nyenyec, nganaszan, dolgán) oktatnak. A tanulók heti 2-4 órában idegen nyelvként tanulhatják ezeket a nyelveket.

A korpusz

A jelen kutatáshoz a vizsgálat és az anyaggyűjtés egy éven át folyt, 2019 januárjától decemberéig. Ennek során három teljesen eltérő műfajú, tematikájú és terjedelmű médiumot dolgoztunk fel: a Városi Népművészeti Központ Dugyinka városi hivatalos oldalán megjelenő híreit; a Tajmiri Népművészetek Háza Facebook oldalán megjelenő híradásokat és végül a krasznojarszki területi online hírújságjának tudósításait. Amíg az első két médium a népművészeti központok rendezvényeiről tudósít, addig a Tajmiri Telegraf a krasznojarszki terület nem kizárólag kulturális eseményeiről ad híradást.

	Tajmir Telegraf A krasznojarszki terület online hírújságja (TT)		Tajmiri Népművészet Háza (Csum) Facebook oldala (Cs)		A Városi Népművészeti Központ oldala a hivatalos városi weboldalon (VNK)	
	össz.	őslakos	össz.	őslakos	össz.	őslakos
2019						
Jan.	177	5	3	3	1	0
Febr.	221	6	5	4	6	3
Márc	214	3	4	4	2	0
Ápr.	224	2	7	6	4	2
Máj.	208	4	8	8	4	2
Jún.	208	2	0	0	1	0
Júl.	242	4	1	1	1	1
Aug.	196	6	5	5	2	2
Szept.	181	8	4	4	4	4
Okt.	244	7	10	9	7	7
Nov.	215	27	4	3	2	2
Dec.	220	9	10	8	3	2
Σ	2550	47	63	57	37	25

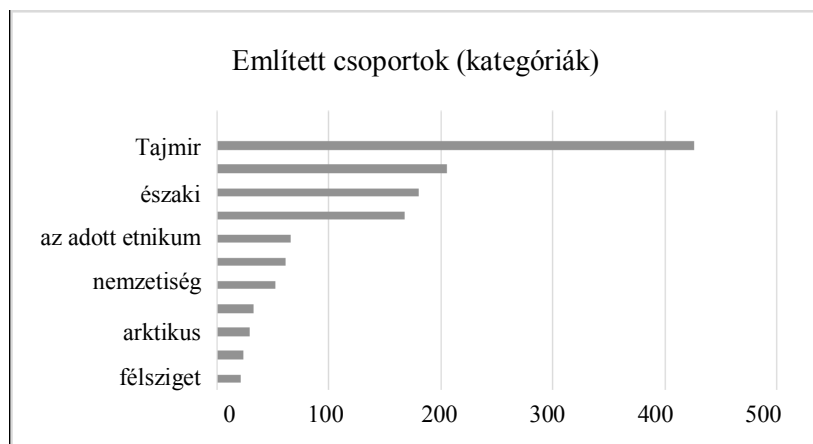
A hírek megoszlása havi bontásban, kiemelve az őslakosokkal foglalkozókat

A 2019-es évet megvizsgálva az adatokból az látható, hogy a tajmiri hír-újság jellegéből, műfajából adódóan sokkal kiterjedtebb, ezért szignifikáns különbséget találunk az őslakos tematikájú hírek megjelenésében a másik két vizsgált médiumhoz képest (a híreknek csak 1,8 %-a foglalkozik az őslakos népekkel). A másik két vizsgált oldalon az őslakos témájú megnyilatkozások dominálnak (Cs: 90%, VNK: 67%). Műfajából adódóan természetesen a tajmiri hírmondó tematikája is szélesebb körű, nemcsak a népművészet, kultúra, nyelv, szokások témái jelennek meg a hírekben, hanem nyomatékos hangsúlyt kapnak a gazdaság és a politika kérdései is. Ugyanakkor ez állami médium, ahol a hírek szerkesztése, a szövegek írása az állam szempontjaihoz és alkalmazottaihoz kötődik, míg a két népművészeti ház felületén a híreket, bejegyzéseket maguk az őslakos kisebbségek tagjai írják. Mindez különböző nézőpontokat és konstruálási módokat eredményez; a három médium közös vizsgálatát éppen ezek az eltérések indokolják.

Őslakos nyelv használata a szövegekben

A gyűjtött szövegekben őslakos nyelvű megnyilatkozásokat elvétele, nagyon kis százalékban találunk (Cs: 17, VNK: 14, TT: 13). Ezek az említések szimbolikusak, indexális használatúak, és jellemzően valamilyen elnevezést tartalmaznak: művészeti csoportok, emberek, helyszínek, tárgyak, nevei: *Клуб «Май"ма»*; *участники семейного долганского клуба «Биирге»*; *по сказке «Нохо-богатырь»*; *«Счастливый из народа Ня»*.

Kisebbségi csoportok és kategóriák a szövegekben

A hírekben előforduló különböző csoportelnevezéseket, kategóriákat vizsgálva a következőket állapíthatjuk meg: több nagyobb kategória is megjelenik és egyformán gyakorinak számít, ezek pl. *Oroszország*, *Oroszország kisebbségű őslakos népei*, *Észak és a Távol-Kelet kisebbségi őslakos népei*. Fontos megemlíteni, hogy a gyakran megjelenő nagy csoportkategóriák kapcsán a kisebbségi/többségi szembenállás, amely a nyugati világban számos kisebbség helyzetében alapvető elem, itt egyáltalán nem figyelhető meg. A „kisebbségi lét” fogalma egyáltalán nem is jelenik meg ezekben a szövegekben, ezeket a népeket más megnevezéssel, őslakos, bennszülött népekként említik (az általános oroszországi nyelvhasználattal összhangban). A népek etnikai kategóriái tehát fontos szerepet kapnak; emellett markánsan megjelennek a földrajzi helyszínre és az ahhoz való kötődésre utaló, lokális kategóriák is, mint *tajmiri*, *északi ember*, *ennek a földnek a szülöttei*, *gazdái*, *a tundra emberei* kategóriái. Ezekből összességében egy jellegzetes, északi/tajmiri identitás rajzolódik ki, amely ezt az öt őslakos kisebbséget mintegy összefogja, és amelynek alapja a közös sors, élőhely és életmód élménye.

Korreláció az identításelemekkel

Kutatásunkban, ahogy fentebb említettem, arra keressük a választ, hogy hogyan épül fel a kisebbségi identitás a vizsgált őshonos közösségekben, az egyén, illetve a közösség számára, és ebben a nyelv hol foglal helyet. Milyen mértékben része a kisebbségi nyelv a kisebbségi identitásnak?

Ennek vizsgálatára önálló módszert dolgoztunk ki. Ennek alapját a terepmunkák megfigyelései és kutatásaink eredményei segítségével meghatározott kisebbségi identításelemek adták. A vizsgált kisebbségek identitásának fő összetevőiként a következő fogalmakat határoztuk meg: rokonság, szülők nemzetisége; tradíciók és kultúra; nyelv; vallás; a múlt ismerete; genetikai hasonlóság. Ezek alapján összeállítottunk egy ún. „Identitás-játékot”, melynek során az adatközlők azt a feladatot kapták, hogy rendezzék fontossági sorrendbe az egyes identitási elemeket; a feladat megengedte azt is, hogy azonos fontosságúnak tartsanak akár több elemet is.

A közösségek adatait összevetve, az elemzés során az egyes elemeket az egymáshoz való viszonyukban is vizsgáljuk majd, így képet kapunk arról, hogy a nyelvüket vesztő közösségek kisebbségi identitásának mely elemei azok, amelyek az asszimiláció és a nyelvcsere során előtérbe lépnek. Az egyes elemeket a vizsgált három városi közösségre külön-külön állapítottuk meg. Az összevethetőség miatt törekedtünk az egyöntetűsége, de ez az elv maradtalanul nem érvényesülhetett. Volt olyan elem, amelyet mindhárom ősla-

kos közösség a magáénak mondhatott, de akadt olyan közöttük, amelyik csak az egyikre volt jellemző: például amíg a választási névjegyzékben való szereplés a finnországi számi közösség kisebbségi identitásának fontos eleme, addig ez az Oroszországban élők esetében teljesen elhanyagolható politikai státuszuk különbözősége miatt. Vagy amíg a hagyományos ételek az oroszországi közösségek identitásának fontos része, addig a finnországi számi esetében nem sorolandó az identitáselemek közé, hiszen a számi hagyományos ételek nem térnek el a többségi finn konyha ételeitől

Az Identitásjátékot Finnországban a számi közösségben már sikerült alkalmaznunk: nyolc adatközlővel játszottuk végig a velük készített interjúk után (Duray 2018). A nyolc számi adatközlő nyilatkozatait összesítve a következő sorrendet tudtuk felállítani:

1. közeli számi rokonok	8. választói névjegyzékben szereplés
2. számi nyelv	9. halászat
3. számi közösséggel való kapcsolattartás	10. számi hitvilág
4. réntartás és az ahhoz kapcsolódó tevékenységek	11. részvétel a számi szervezetek tevékenységében
5. számi népviselet	12. jojkák/jojkálás (számi énekfajta ismerete)
6. számi kézművesség	13. számi sátorban élés
7. Lappföldön élés	

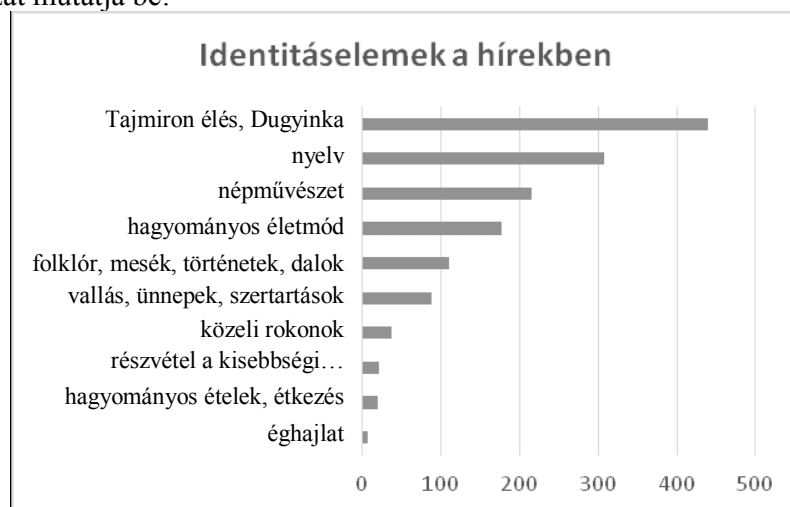
Eredményeink a vártaknak megfelelően alakultak: a származás került az első helyre, ebben a közösségben fontos szerepet kap a réntartás és a nyelv, annak ellenére, hogy a nyelvhasználati szokások nem mutattak következetes korrelációt azzal, hogy ki minek tartja magát, illetve, hogy mit nevezett meg anyanyelvének. Azt várjuk a többi közösségben is, hogy a nyelvváltás miatt az etnikai lét megőrzése, az etnikai identitástudat, a származástudat és a csoportba való önbesorolás a kollektív kulturális tradíciókra tevődik át.

A dugyinkai közösségben a következő identitáselemekkel dolgozunk:

1. közeli rokonok	7. népviselet
2. nyelv	8. kézművesség
3. Tajmiron élés	9. hitvilág, szokások, ünnepek
4. hagyományos életmód	10. énekek, mesék, folklórkincs ismerete
5. közösséggel való kapcsolattartás	11. hagyományos ételek
6. részvétel a helyi szervezetek tevékenységében	12. külső belső tulajdonságok

Az Identitásjáték elemeire és eddigi eredményeire alapozva ezeket az összetevőket vizsgáltuk meg a feldolgozott médiumok híreiben is. Arra kerestük a választ, hogy mely elemek jelennek meg a közösségi médiában, illetve hány említés történik az egyes elemekre. Az eredményeket az alábbi táblázat mutatja be:

Azt eredmények azt mutatták, hogy a „külső és belső tulajdonságok” az egyetlen olyan, amely semmilyen formában nem fordult elő a hírekben. Ugyanakkor megfigyelhető egy új, jellemző identitáselem megjelenése: a zord ég-hajlat elviselése, az időjárási viszontagságok mint közösségformáló erő:

„Как мужество, терпение и мудрость помогли выжить им в этих вечных снегах в течение долгих тысячелетий?”

„Каким образом в нечеловеческих условиях арктического климата нашли они силы и место в душе для любви к этой суровой, но родной для них земле?”

„Красота северянок в контрасте с суровыми условиями жизни их сила воли, умение сохранять и передавать традиции предков новому поколению.”

„В описуемых условиях могут выжить только сильные телом и духом люди! Не представляю, чтобы коренные северные народы согласились-бы жить в Африке.”

„Hogyan segíthetett a bátorság, a türelem és a bölcsesség évezredekig fennmaradni az örök hóban?”

„Hogy találtak a sarkvidéki klíma ilyen embertelen körülményei között elég erőt és helyet a lelkükben ahhoz, hogy szeressék ezt a kegyetlen, de számukra ősi földet.”

„Az északiak szépsége abban az ellentétben rejlik, hogy a rideg életkörülmények ellenére erős az akaratuk és képesek tradícióik átadására az új generációnak.”

„A leírt körülményeket csak erős testben és szellemben élő emberek élhetik túl! El sem tudom képzelni, hogy az északi őslakos népek vállalnák-e, hogy Afrikában éljenek.”

A bemutatott sorrend kapcsán érdemes megjegyezni, hogy a médiumok műfaji sajátosságai bizonyos mértékig befolyásolhatják az egyes elemek sorrendjét: például a közeli hozzátartozók a közösségi médiában nem tudnak olyan hangsúlyosan megjelenni, mint az egyének életében; ennek ellentett folyamataként viszont a lokális identitás sokkal hangsúlyosabban szerepel, így a Tajmiron élés került az első helyre.

A nyelvvel kapcsolatos kulcsfogalmak és pozitív kollokációk

Mivel vizsgálataink középpontjában a nyelv áll, ezért a következőkben azt tekintjük át, hogy a *nyelv* milyen szókapcsolatokban fordul elő az online hírekben. Azt már láttuk, hogy nagyszámú említésben szerepel.

нганасанский / энецкий / долганский / ненецкий язык 'nganaszan / enyec / dolgán / nyenyec nyelvek'

уральские и тунгусские языки / самодийские языки / языки Евразии 'uráli és tunguz nyelvek / szamojéd nyelvek / Eurázsia nyelvei'

языки коренных народов / языки народов Таймыра / язык и культура народов Севера 'őslakos népek nyelvei / Tajmir népeinek nyelvei / az északi népek nyelve és kultúrája'

международный симпозиум по языкам 'nemzetközi nyelvi szimpózium'

лингвистическая типология 'nyelvtipológia'

изучение синтаксических структур языков 'a nyelvek szintaktikai struktúráinak tanulmányozása'

отработать языковые грамматику 'kidolgozni a nyelvtant'

искусственный язык 'mesterséges nyelv'

международный год родных языков / международный год языков коренных народов 'az anyanyelvek nemzetközi éve / az őslakos nyelvek nemzetközi éve'

день языков коренных народов 'az őslakos nyelvek napja'

приняли участие в языковых играх 'részlet vettek a nyelvi játékokban'

сохранение языков коренных народов Севера 'az északi őslakos nyelvek megőrzése'

развитие языкового многообразия 'a nyelvi sokféleség fejlesztése'

A legtöbb előfordulást az egyes nyelvek említése teszi ki. Megfigyelhetők olyan szókapcsolatok, ahol az egyes nyelvcsaládok nyelveit említik, vannak nyelvészeti szakszavak, az őslakos nyelvek évének neve.

Van továbbá egy olyan csoportja az említéseknek, ahol a nyelv pozitív, megőrzendő értéként, tanulni és szeretni való jelenségként tűnik fel. Ilyen pl. az *ősök nyelve*, a *nyelv varázsa*, valamint a *nyelv hatalmas ajándék*. Ebben a csoportban a nyelv pozitív kollokációkban fordul elő, pozitív attitűdöt jelenítve meg a nyelvvel kapcsolatban. Ez a beszélőközösség számára is fontos üzenet. Néhány példa:

желание обучаться языкам 'vágy nyelveket tanulni'
язык моих предков 'az őseim nyelve'
изучать и любить свой язык 'tanulni és szeretni a saját nyelvedet'
сохранение и развитие языков 'a nyelvek megőrzése és fejlesztése'
язык великий дар 'a nyelv hatalmas ajándék'
не ослабевает желание обучаться языкам, на которых говорят коренные народы нашего полуострова 'a félszigetünk őslakos népei által beszélt nyelvek megtanulásának vágya nem gyengül'
волшебство родной речи 'az anyanyelv varázsa'

Az identitás multimodális komponensei és a képi megjelenítés

Az őslakos identitás elemeinek megjelenése a vizuális, képi jelzésekben önálló, kiterjedtebb vizsgálatot igényelne. Itt csak néhány olyan szembeötlő sajátosságot emelnék ki, amelyek kutatási témánk szempontjából különösen fontosak, mivel az őslakos identitás városi környezetben való megjelenését alakítja. A képi megformálásról elmondható, hogy ezek nagy részében a különféle idősíkokhoz – a múlthoz és jelenhez –, másrészt a különböző kultúrákhoz kötődő jelentéselemek keveredése és együttes megjelenése jellemző.

A nagy Argist ünneplő őslakos nő

A képen a háttérben egymás mellett látunk lakótelepi házat és lábas házat a régi időkből, valamint modern anyagokból felállított őslakos sátrat nyenyec ornamentikával díszítve. Ebben a környezetben áll az ünnepen résztvevő dolgozó nő hagyományos gyöngyből varrott ékszerekkel feldíszítve, ugyanakkor modern ruhában, melyre őslakos népviseletbe öltözött figurák vannak nyomtatva.

*Dolgán népviseletbe öltözött táncsoport,
kezükből a Nagy Honvédő Háború
hőseinek arcképeivel*

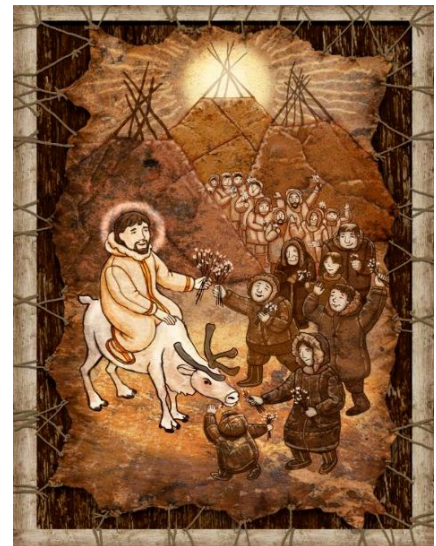
*A Nagy Honvédő Háborút
ünneplő gyerekek*

Mindkét képen az állami ünnepi műsor (a Nagy Honvédő Háború) szereplőit látjuk. Az első képen a dolgán népviseletbe öltözött táncsoport tagjai tartják kezükben a háborúban elesett hősök arcképét, a másodikon a műsorban fellépő, katonai ruhába öltözött gyerekeket látunk hagyományos hangszeren (dorombon és sámándobon) játszani. Ezek a képek a különböző kultúrák és közösségek jelentéshordozó elemei együtt jelennek meg, egy közös, egységes identitási keretet alkotva és egyben megjelenítve.

*Az állami nőnapra készült köszöntő
virágokkal, a háttérben doboló
őslakos sámánasszony*

*A dolgánra fordított biblia
könyvborítója*

Az első képen a tradicionális kultúra jegyei (doboló sámánasszony) keverednek az állami ünnep motívumaival. A második képen a tradicionális kultú-

ra stílusjegyeivel ellátott stilizált fakeretre feszített bőrképet figyelhetünk meg. A képen Jézus érkezésnek jelenetét látjuk, aki fehér rénszarvason érkezik az őslakosok közé, hagyományos ruhában, a háttérben sátrakkal. Mindebből a keveredésből megfigyelhető a jelen és a múlt, a helyi és a globális, a tradicionális és a modern egyedien helyi hangulatú, bonyolult kölcsönhatása.

5. Összegzés

Az elemzések eredményeit összefoglalva megállapítható, hogy a vizsgált őslakos közösségeket markáns online jelenlét jellemzi. Rendszeres megjelennek a digitális térben, és megjelenéseiket pozitív attitűd kíséri (sok like, sok pozitív komment). A médiában megjelenő hírekben, képekben, az ezekből létrejövő diskurzusokban és a diskurzusok által egy sajátos világ konstruálódik meg. Ugyanakkor ez eltér a fizikai valóságtól, például megfigyelhetjük, hogy problémák, vitatott kérdések nem jelennek meg a kommunikációban, csak áttételesen sejlenek fel:

„Компания поддерживает программы, направленные на улучшение качества жизни коренного населения Таймыра, уделяет внимание проблеме сохранения языков коренных народов Севера”

A társaság támogatja a tajmiri őslakosok életminőségének javítását célzó programokat, odafigyel az északi őslakos népek nyelvei megőrzésének problémájára.

„Среди участников не раз была делегация Таймыра. Но в этом году в Якутск из-за отсутствия финансирования она не поехала.”

A résztvevők között nem egyszer volt már tajmiri küldöttség. De ebben az évben a finanszírozás hiánya miatt nem mentek Jakutszkba.

Több különböző csoport- és identitáskategória jelenik meg a hírek szövegeiben, de a helyi identitás kerül a legelső helyre, a középpontba. Az etnikai identitást sokféle módon képviselik, gyakran és sok összetevővel, kiemelkedő helye van a lokalitásnak, a patriotizmusnak, egyfajta tundrai, északi, tajmiri identitásnak.

„Людей, которые проживают на Таймыре – самое лучшее, яркое, достойное.”

A Tajmiron élő emberek a legjobbak, a legnagyobbak, a legtisztelendőbbek.

„Самые самые СУПЕР Таймырцы.”

A legeslegSZUPEREBB tajmiriak.

„Великие патриоты северной земли.”

Az északi föld legnagyobb patriótái.

Helyet kapnak a tipikus etnikai markerek, de más új összetevők is felbukkannak, mint politika, tudomány, éghajlat az online diskurzusban. Az őslakos nyelvek csak szimbolikus használatban jelennek meg, de nagyon szembeütőek (gyakran említik) és relevánsak. Erős pozitív hozzáállást közvetítenek a közösség felé.

Kihasználva a kibertér adta lehetőségeket, a tajmiri online diskurzusban is megfigyelhető, hogy a város a fogyasztás odavonzására törekszik, hogy a világhálón „eladja” a várost. Az egyedi lokális jelleget hangsúlyozva megfogalmazódik egy „tajmiri brand”:

„Марка "Сделано в Арктике”	az Északi-sarkvidéken készült [made in Arctic]
„высокий туристический потенциал полуострова”	a félsziget nagy turisztikai potenciálja
„о фестивале «Фольклорная классика Таймыра», который значит культурным брендом северной территории”	a Tajmir Folk Classics fesztiválról, amely az északi terület kulturális márkája

Mindebben az is megfigyelhető, hogy az őslakos identitás és nyelv pozitív megjelenítése, és az idealizált, problémamentesre konstruált diskurzusvilág a az őslakos népeket mintegy ékszerként felhasználva mutatja be: ők észak szuvenirjei („Сувениры Севера”). Az ékszert jelentő orosz fogalom, a „szuvenir” azonban kétarcú: nemcsak az értékes kincset, hanem a díszként vagy díszletként mutogatott tárgyakat is jelöli, és a kisebbségek valós nyelvi és kulturális helyzetének ismeretében inkább az utóbbi jelentés az igazán releváns. Meg kell említenünk azonban, hogy az idealizált bemutatásnak, hamis felhangjai ellenére, a kisebbségek esetében pozitív, megtartó hatása is van: az elismerő, idealizáló reprezentáció pozitív hatással van a közösségek attitűdjére, és a városban ezáltal összességében mégis egyre markánsabban jelenik meg az őslakos identitás, mely a már alig beszélt, de értékesnek tartott nyelvet is magában foglalja.

Irodalom

- Bell, Daniel 1981: The social framework of the information society. In: Forester, Tom (ed.), *The microelectronics revolution*. MIT Press, Cambridge, MA. 500–549.
- Bellah, Robert N. – Madsen, Richard – Sullivan, William M. – Swidler, Ann – Tipton Steven M. 1985: *Habits of the heart*. University of California Press, Berkeley, CA.
- Duray, Zsuzsa 2018: "If you don't speak the language, you're excluded. You're a tough one, so to say.": Conceptions of being a Sámi today as reflected in interviews on language and identity with Sámi people in Enontekiö, Finland. *Finnisch-Ugrische Mitteilungen* 42: 1–51.
- Lash, Scott – Urry, John 1994: *Economies of the sign and spaces*. Sage, London.
- Kling, Rob 1996: Hopes and horrors: technological utopianism and antiutopianism in narratives of computerization, In: Kling, Rob (ed.), *Computerization and controversy*. Academic Press, Boston, MA.
- McRae, Shannon 1997: Flesh made word: sex, text and the virtual body. In: Porter, David (ed.), *Internet culture*. Routledge, London. 73–86.
- Mészáros Rezső 2001: A kibertér társadalomföldrajzi megközelítése. *Magyar Tudomány* 46: 769–779.
- Negroponte, Nicholas 1998: Beyond digital. *Wired* 6 (12) – <https://web.media.mit.edu/~nicholas/Wired/WIRED6-12.html>
- Papacharissi, Zizi 2003: A virtuális szféra. *Médiakutató* 4/1: 121–137.
- Poster, Mark 1995: The Internet as a public sphere? *Wired* 3 (1) – <https://www.wired.com/1995/11/poster-if/>
- Schment, Jorge – Curtis, Terry 1997: *Tendencies and tensions of the information age: The production and distribution of information in the United States*. Transaction, New Brunswick, NJ.
- Siegel, Florian 2013: The sociolinguistic status quo on the Taimyr Peninsula. *Études finno-ougriennes* 45: 239–280.
- Várnai Zsuzsa 2018: Kisebbségi nyelvek az urbanizáció folyamatában. A városi többnyelvűség összehasonlító vizsgálata sarkkörüi őshonos közösségekben – Dugyinka, In: *Kétnyelvűség – hátrány vagy esély? Újvidéki Egyetem, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, Újvidék*. 99–108.
- Várnai Zsuzsa 2020: „Identitásjáték” Az etnikus identitás összetevőinek vizsgálata arktikus népeknél. [Kézirat.]
- Wodak, Ruth – Meyer, Michael 2009: *Methods of critical discourse analysis*. Sage, London.
- <http://www.gorod-dudinka.ru/>
<https://www.facebook.com/kgbuktdnt/>
<http://ttelegraf.ru/>

**Appearance of the indigenous communities in the social media:
the case of Dudinka**

The present research has been carried out in the framework of the project “Minority languages in the process of urbanization: A comparative study of urban multilingualism in Arctic indigenous communities” (NKFIH-11246). The overall aim of the project is to investigate linguistic and cultural identity among Arctic minorities in urban settings and to explore the ways minority members engage in multilingual urban communities and adapt to multilingual contexts. To what extent is the minority language an essential part of ethnic identity? What are the markers of ethnic minority that are left to the minority people after their traditional way of life and subsistence has been lost?

The study approaches the issue of the situation of indigenous minorities within a sociolinguistic framework by examining the relationship between language, language use, culture, and minority identity in the online representation of communities in a Russian city in Dudinka. The discussion in this article seeks to answer the following research questions:

What kind of role do the social media play in the revitalization and maintenance of the mother tongue and ethnic identity? How many posts/articles about this topic? Shortly we touch upon the visual semiotic signals in the pictures and videos.

Keywords: indigenous language, indigenous identity, discourse analysis in social media.

ZSUZSA VÁRNAI